

Amhels Ganivets

un pilsētu gars:

starp Granadu un Rīgu

Anhels Ganivets un pilsētu gars: starp Granadu un Rīgu

“Šobrīd es iedomājos, ka ceļojot es ņemu līdzi daudz no savas dzimtās pilsētas un kaut ko no visām pilsētām, kuras esmu iepazīnis, un ka no šī šķietami milzīgā kopuma rodas līdzi zināmai pakāpei neapzinātas harmonijas izjūtas.”

“Daiļā Granada”, Anhels Ganivets

Šis projekts ir daļa no plašāka pētījuma par Anhela Ganiveta darbību Baltijas reģionā, kam sekos turpinājums.

Izstāde sastāv no izvēlētiem Anhela Ganiveta laika Rīgas un Granadas fotoattēliem, kurus papildina autora literārie citāti.

Anhels Ganivets ir nozīmīga personība Spānijas kultūrā, kura saistība ar Rīgu Latvijā ir maz zināma. Izstāde cenšas atdzīvināt viņa domas par pilsētu un literatūru, veidojot dialogu starp divām Eiropas pilsētām: Granadu un Rīgu.

ORGANIZĒ

Leonor Inés Cara Iáñez, MAEC-AECID lektore
Latvijas Universitātes Humanitāro zinātņu fakultāte
Spānijas vēstniecība Latvijā

EMBAJADA
DE ESPAÑA
EN LETONIA

UNIVERSITY OF
LATVIA

Kas bija Anhels Garinets?

Anhels Garinets Garsija (1865-1898) bija spāņu rakstnieks un diplomāts. Dzimis Granadā turīgā ģimenē, deviņu gadu vecumā zaudējis tēvu un bērnību pavadījis kopā ar mātes ģimeni, kurā vectēvam piederēja dzirnavas. Pēc pusaudža gadiem, kuri tika pavadīti ilgstošā rehabilitācijā pēc kājas lūzuma, jaunais Garinets vēlu sāka studijas, iestājoties Granadas Universitātē, lai studētu jurisprudenci, filozofiju un literatūru, un 1888. gadā pārcēlās uz Madridi, lai iegūtu doktora grādu literatūrā ar disertāciju “Sanskrita valodas nozīme”.

Pēc tiesību zinātņu studiju pabeigšanas viņš gatavojās konkursam grieķu valodas katedrā, kur iepazinās ar Migelu de Unamuno, kurš arī piedalījās konkursā, taču, lai gan rakstniekam no Bilbao tika piešķirta profesora vieta Salamankas Universitātē, Granadas Universitāte priekšroku deva hellēnistam Hosē Alemanijam. Garinets pēc neveiksmes nolēma gatavoties konkursam konsulārajā dienestā. 1892. gadā viņš iepazinās ar Amēliju Roldānu - sievieti, kas vēlāk kļuva par viņa divu bērnu māti, bet ne par sievu. Turklāt šoreiz viņš bija izturējis valsts dienesta eksāmenus un tādējādi devās braucienā pa Eiropu, kas noslēdzās Antverpenē, kur līdz 1896. gadam viņš strādāja par vicekonsulu. Tur viņš sāka rakstīt publikāciju sēriju par savu dzimto pilsētu laikrakstam “Granadas aizstāvis”, kas beigās apkopota grāmatā “Daiļā Granada”.

Pēc četriem Beļģijā pavadītiem gadiem viņš tika nozīmēts par konsulu Helsinkos (tolaik Helsingfors), kur Garinets pavadīja divus savas literārās karjeras ražīgākos gadus. Tur viņš ne tikai izdeva privātu izdevumu “Daiļā Granada”, bet arī uzrakstīja savu pazīstamāko darbu “Spāņu ideoloģija”, kā arī divus darbus, kuros aplūkotas šī Eiropas reģiona kultūras, sociālās un pat ģeogrāfiskās īpatnības: “Somijas vēstules” un “Ziemeļu cilvēki”, no kuriem pēdējais ir nepabeigta biogrāfiju sērija. Tāpat viņa literārā interese sniedzās tālāk par eseju rakstīšanu, un viņš sarakstīja arī divus romānus: “Pēdējā konkistadora Pio Sida Maiju karalistes iekarošana”, kas tika publicēts 1898. gadā, un “Nenogurdināmā vadītāja Pio Sida darbi”, kur abiem raksturīga spēcīga biogrāfiskā ievirze. Šajos gados viņš iepazinās arī ar Mariju Djakovsku, ar kuru attiecības bija ražīgas literārās darbības ziņā, rezultējoties veselā franču valodā rakstītu dzejoļu sērijā, taču tās izraisīja nopietnus sarežģījumus rakstnieka un viņa bērnu mātes attiecībās.

Sakarā ar konsulāta nelielo aktivitāti Helsingforsā un pēc paša Garineta ierosmes, 1898. gadā tas tika pārcelts uz Rīgu - pilsētu, kas tolaik bija ekonomiski un komerciāli daudz perspektīvāka, un uz kuru Garinets pārcēlās tā paša gada augustā. Tur pasliktinājās viņa psiholoģiskais stāvoklis, un savus pēdējos dzīves mēnešus Garinets pavadīja, veltot savam pēdējam darbam - *auto sacramental* lugai “Savas dvēseles tēlnieks”, kas pēc autora nāves tika uzvesta viņa dzimtajā Granadā 1904. gadā. Viņš izbeidza savu dzīvi, 1898. gada 29. novembrī, iemetoties Daugavas ledainajos ūdeņos.

MŪŽĪGĀ ATGRIEŠANĀS GANIVETS STARP GRANADU UN BALTIJU (Granada, 1865 – Rīga, 1898). CITAS PILSĒTAS

1865 – 1888 | DZIMŠANA UN BĒRNĪBA GRANADĀ

1865. Dzimšana un agrā bērnība *Virgen de las Angustias* apkaimē.

1875. Pārceļas uz Sagra dzirnavām Realeho apkaimē.

1880. Uzsāk studijas Granadas “*San Bartolomé y Santiago*” skolā Granadas vēsturiskajā centrā.

1888. Iegūst filozofijas un literatūras zinātņu grādu Granadā.

1889 – 1895 | KONSULS EIROPĀ

1889 – 1892. Madrides posms un akadēmiskā izglītība. Ceļojumi uz Barselonu un Parīzi.

1892 – 1895. Vicekonsuls Antverpenē un kultūras dzīve Briselē.

1894. g. **decembris**. Brīvdienas Granadā. Apmeklē Toledo un Parīzi.

1895. g. **augusts**. Īsa uzturēšanās Granadā saistībā ar mātes nāvi. Ceļo pa Arasu, Genti un Brigi.

1896 – 1898 | ZIEMEĻI

1896. Uzturēšanās Helsingforā, Somijā. Ceļojumi uz Berlīni un Sanktpēterburgu.

1897. g. **jūnijs**. Pēdējā uzturēšanās Granadā. Bieži apmeklē Aveljānu avotu kopā ar grupu “*La Cofradía del Avellano*”. Ceļo uz Sidžesu un Barselonu.

1898 | PĒDĒJAIS GALAMĒRĶIS: RĪGA

Augusts. Stājas amatā konsulātā Rīgā. Rezidence Hāgensbergā [tagadējā Āgenskalnā].

Novembris. Veselības stāvokļa pasliktināšanās un psihiskā diagnoze. Pārcelšanās uz Vācijas konsula māju Rīgas vēsturiskajā centrā.

29. **novembris**. Pašnāvība Daugavas ūdeņos.

3. **decembris**. Apbedīšana Rīgas Svētā Miķeļa kapos.

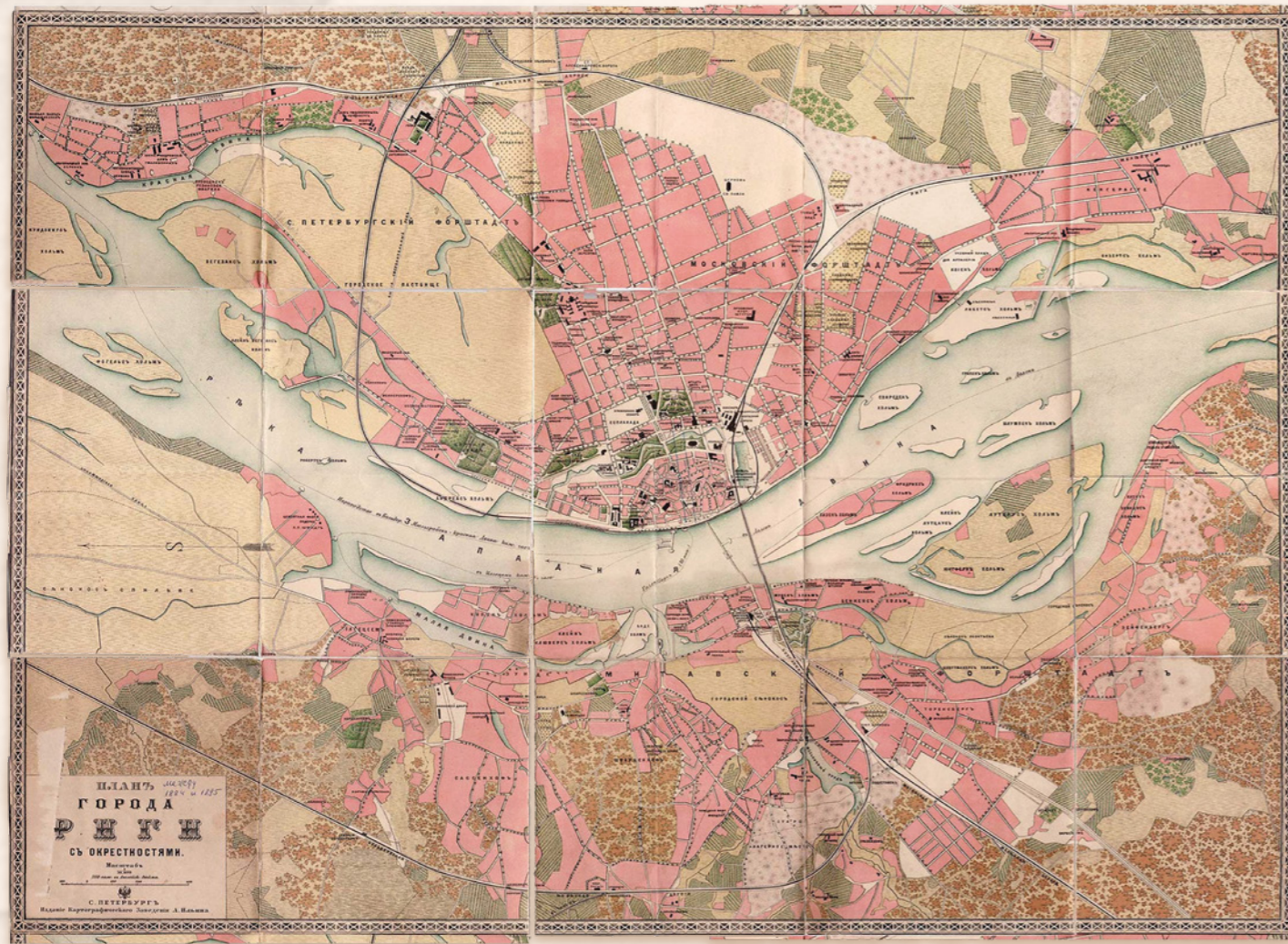
1925. MŪŽĪGĀ ATGRIEŠANĀS

23. **janvāris**. Kapavietas atrašana Rīgā.

19.-28. **marts**. Mirstīgās atliekas ar kuģi tiek nogādātas no Rīgas uz Endajas ostu un Madridi.

29. **marts**. Anhela Ganiveta bērū ceremonija un pārapbedīšana Sanhosē kapsētā. Pilsēta apstājas, lai viņu godinātu un no jauna uzņemtu Granadā.

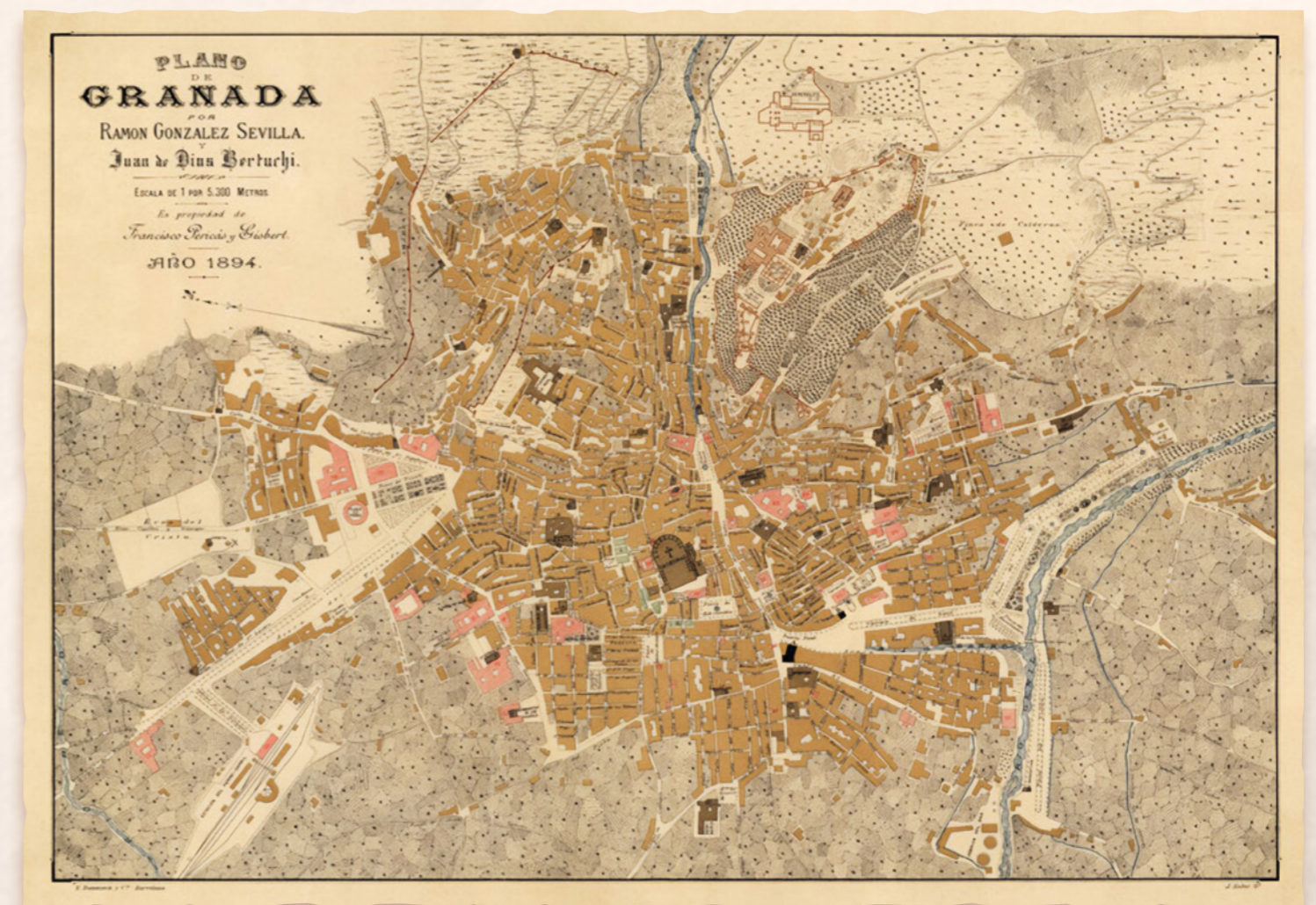
Rīga Gavineta laikā

Rīga atradās Krievijas impērijas sastāvā un tika pakļauta rusifikācijai; tā bija rūpniecības un ostas pilsēta ar spēcīgu vācu klātbūtni un latviešu nacionālistu kustību.

"Rīgas karte", 1884-1895

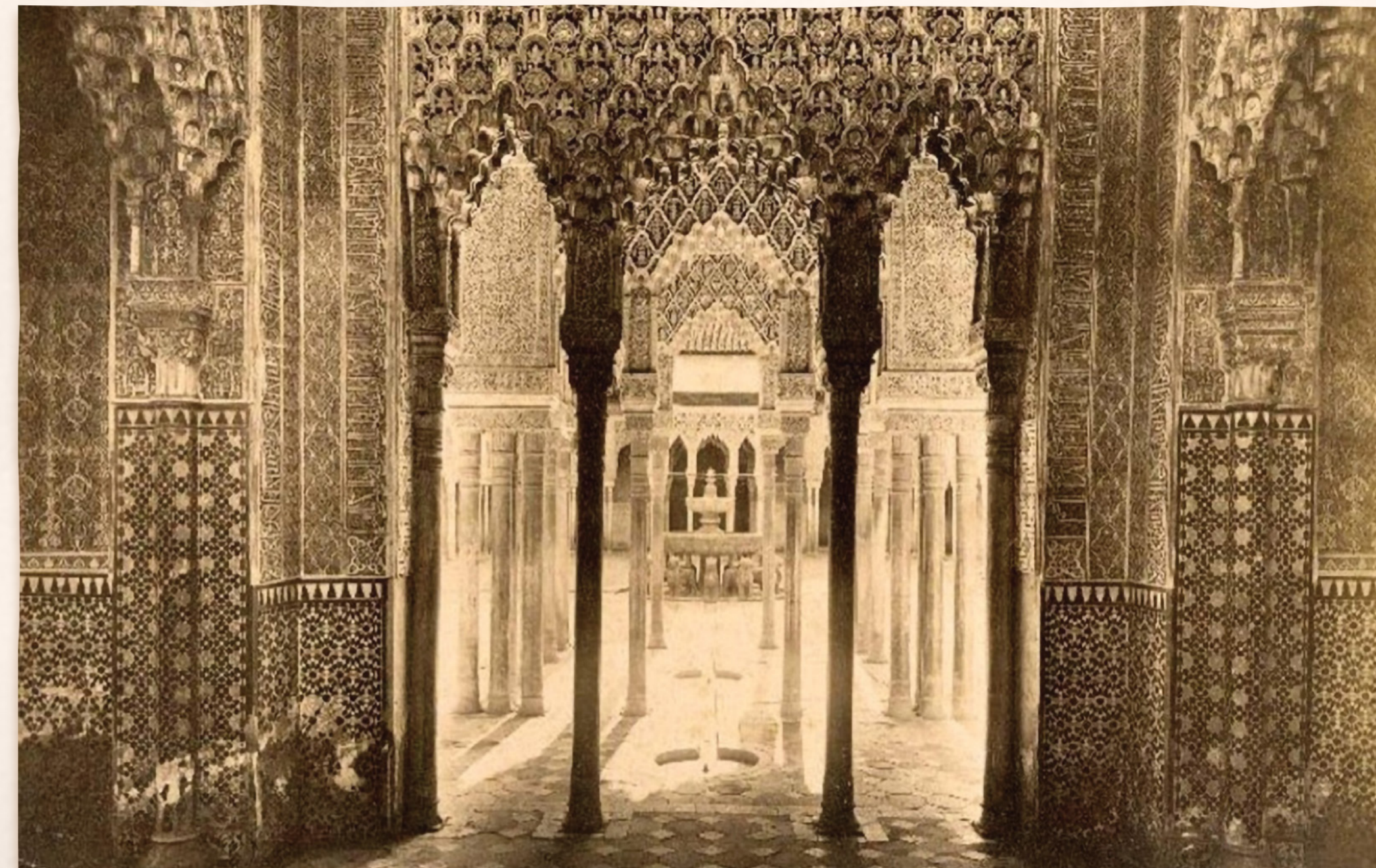
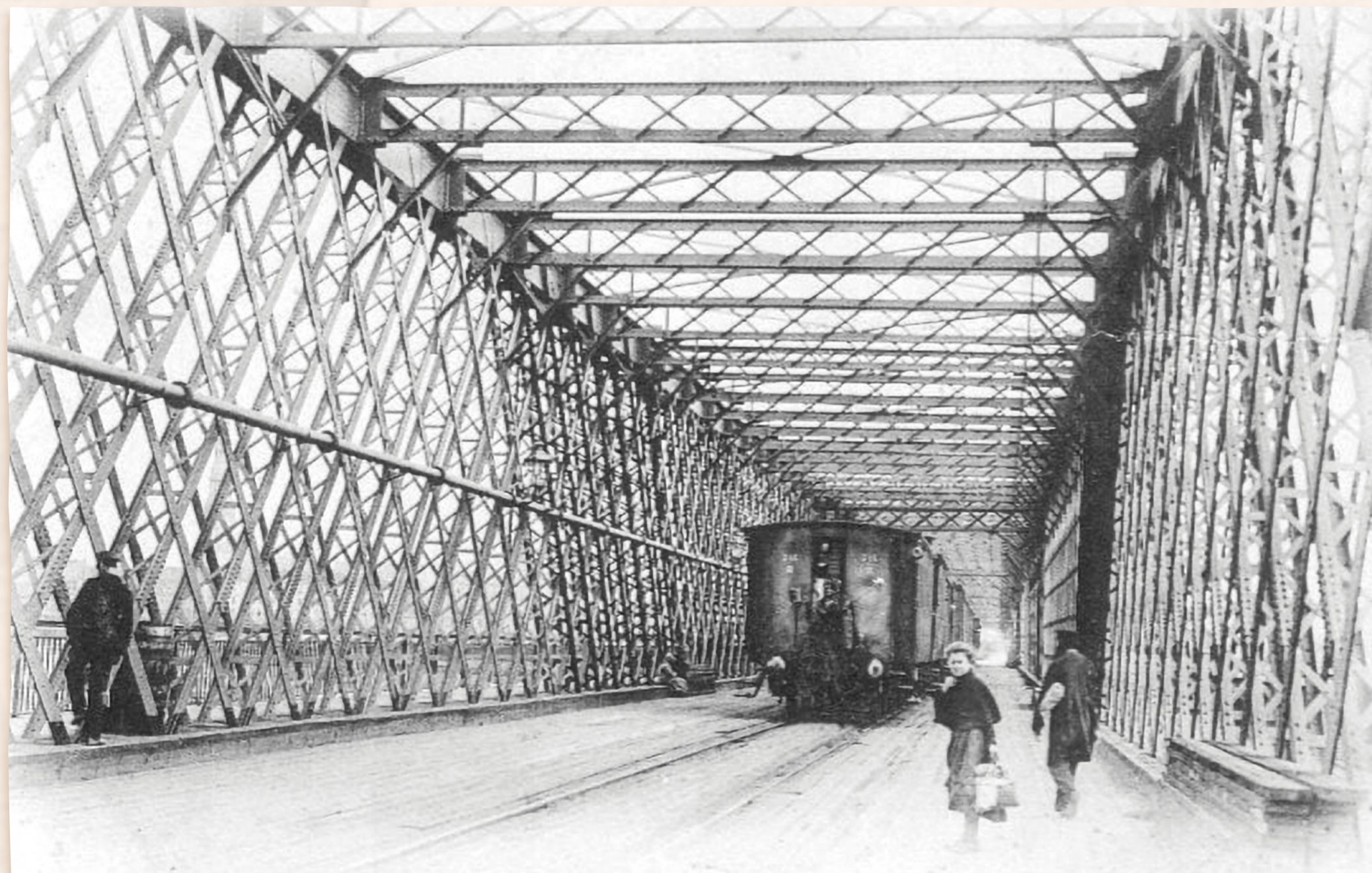
Granada Gavineta laikā

Granada piederēja Spānijai, kas piedzīvoja dziļu identitātes krīzi. Granada bija nabadzīga, lauksaimniecības pilsēta, kuru ietekmēja bijušās Spānijas impērijas sabrukums.

"Granadas karte", 1894

Pilsētu sliekšnis

“Krievija ir primitīva impērija, kurā pastāv vadošā kārta, kas domā un valda, un tauta, kurai politiski nav nekādas teikšanas. Pietiek nonākt līdz Krievijas robežai, lai to visu ieraudzītu.”

“Dzelzs tilts”, Rīga
Hēbenspergers Kārlis Marija, 1890-1900

“Alhambra tiek uzskatīta par paradīzi, gaistošu pasaku pili, kurā valda nemitīga svētku atmosfēra.”

“Skats uz Lauvu pagalmu no Tiesas zāles Alhambrā”, Granada
Rafaels Garsons Rodrigess (1863-1923), nav datēts

Maize

*“Jebkura mulķība ir iemesls tam, lai izsūtītu apkārtrakstu,
un manā rīcībā ir trīsdesmit pieci goda konsulārie darboņi,
bet nav neviena, kas man palīdzētu.”*

“Rīgas osta”, Rīga,
autors nav zināms, 1890 - 1895

*“Līdz ar saimniecisko pārveidi vienmēr notiek arī psiholoģiskas pārmaiņas.
[Granadas strādnieki] agrāk bija galvas, bet tagad viņi ir rokas, un
sabiedrība kompensē viņu upurus, izturoties pret tiem ar vislielāko cieņu.”*

“Elvīras vārti”, Granada
autors nav zināms, nav datēts

Vēdens

*“Dvīnas upe [Daugava] ir varena, un no Rīgas līdz jūrai
var nokļūt stundas laikā.”*

“Rīgas osta”, Rīga
Hēbenspergers Kārlis Marija, 1895 – 1900

*“Viena no Granadas gleznainākajām vietām
ir Darro upes atklātā daļa.”*

“Darro upes tecējums”, Granada
Pastkarte no fotogrāfiskā izdevuma „Kaso notikumi”, ap 1890

Gaišma

“Pilsētām, kas atrodas Krievijas ziemeļos (...) pirmkārt un galvenokārt ir jāmeklē saule, gaisma, jo tās ir ziemas pilsētas.”

“Aleksandra bulvāris”, Rīga
Fotogrāfiju ziedojis Jānis Zeps, ap 1910

“Granada ir ēnu pilsēta (...), kas pakļaujas nepieciešamībai mazināt pārmērīgo saules un gaismas spēku, kā arī apturēt siltā vēja plūsmas.”

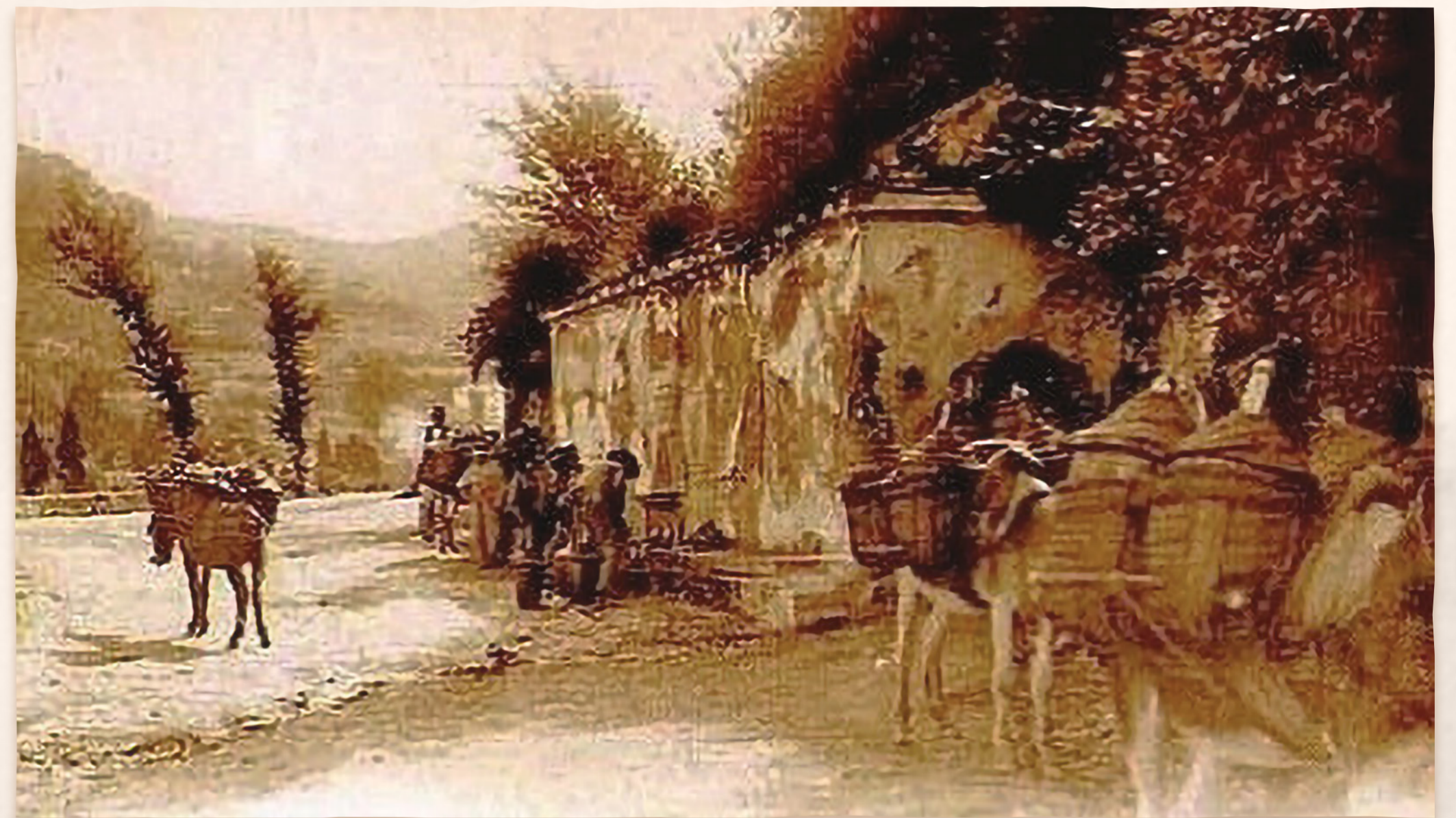
“Granadas katedrāle”, Granada
Rafaels Garsons Rodrigess, 1885

Gara zagļi

“Viņos var saskatīt sirsnību, kas atklāj to patieso būtību – viņi ir vienkāršākie, godīgākie un cēlākie cilvēki Eiropā.”

“Bolderājas zvejnieki”, Rīga
Māris Locs, ap 1900

“Kas gan zina, vai ģēniji nav vienkārši lieli „gara zagļi”, veiksminieki, kuri nejauši nokļuvuši vietā, kur dvesmoja neredzama dvēsele?”

“Aveljānu avots”, Granada,
autors nav zināms, 19. gs.

Pilsētu gars

“Es piedzīvoju lielu garīgu krīzi, kas, ja es nebūtu tik nosvērts, mani iegrūstu bedrē. Par laimi, tā sāk pārvērsties par noderīgu un veselīgu darbu. Ja es tagad rakstītu, iznāktu kaut kas bezjēdzīgs.”

“Rīgas panorāma ar pontonu tiltu”, Rīga
Karls Šulcs, nav datēts, pirms 1896

[Granadas gars ir mistisks], „tas sākas ar nicinājumu pret visām dzīves lietām un beidzas ar mīlestību pret visām dzīves lietām”.

“Alhambras un Sjerranevadas panorāmas skats no Albajsinas”, Granada
Rafaels Garsons, ap 1900

No realitātes uz ideālu; no pilsētas uz garu

Ietekme ir atkarīga no rakursa, no perspektīvas izpratnes,” apgalvo Ganivets savā urbānajā esejā “Daiļā Granada”, neapzināti izmantojot kubisma elementus. Tāpat autora skatījums pārveido pilsētas, kurās viņš dzīvo. Esejas urbānais priekšlikums ir vērsts uz ideālas pilsētas izveidi un tās identitātes dimensijas atklāšanu, iekļaujot to ļoti senajā utopijas tradīcijā. Tomēr tas, kas piešķir viņam oriģinalitāti un atšķirību no citiem esejistiem, ir viņa iztēles plašums un kontrasts. Pateicoties dzīves pieredzei un tam, ka viņa zināšanas par Eiropu aptver tādas dažādas valstis kā Prūsija, Beļģija, Krievija, Somija, Zviedrija, Norvēģija, Anglija, Grieķija, Vācija un Francija, viņš spēj gūt visaptverošu skatījumu un vizionāri saskata potenciālu katrā konkrētajā pilsētā, kas atšķir viņu no tā laika spāņu domāšanas par pilsētu un identitāti.

Ganiveta interese par identitāti liek pilsētai ieņemt īpašu vietu viņa domāšanā. Jau esejā “Daiļā Granada” viņš lasītāju aicina uz pastaigu un piedāvā savu īpašo redzējumu, sekojot viņa pārdomām par pilsētas izkārtojumu, tās politiku vai Granadas autentiskumu un dabu. Minētajā darbā Ganivets izveido Granadas garīgo modeli un vienlaikus arī pašu granadiešu un spāņu garīgo modeli. Viņa skatījuma “arhitektūras” stils ir veidots galvenokārt uz metaforu un eseju pamata. No pirmā brīža viņš no pilsētas detaļu apraksta pāriet uz cilvēka gara simbolisko dimensiju, uz kuru šī detaļa norāda. Vienlaikus viņš izstrādā esejiskas pārdomas: staigājot novēro, apstājas, domā, izmēģina un pēc tam turpina staigāt. Viņš apraksta pilsētas kā pārejošas un mainīgas, kas gravitē ap vienu un to pašu nozīmes centru. Piemēram, Ganivets piemin kanalizāciju, runājot par ūdeni, un norāda uz ielu platumu, lai paustu pārdomas par gaismu. Tādējādi, no šāda īpaša ūdens un gaismas uztveres viedokļa, viņš apgalvo, ka Granada ir „pilsēta, kurā dzīvo gavējoši cilvēki, askēti, mistiķi... Misticisms ir spāņiem raksturīga iezīme, un Granadas iedzīvotāji ir vismistiskākie no visiem spāņiem”.

Šajā piemērā parādās būtiska Ganiveta iezīme: viņa izdomas bagātā, pētnieciskā un radošā domāšana. Tādējādi pilsēta Ganivetam ir ne tikai pilsēta, bet arī iespēju laboratorija. Ganivets kā izgudrotājs atklāj pilsētas dinamisko garu un būtību, kas vērsta uz nākotni. Ganivets uzskata, ka nākotnes pilsētai ir jābūt stiprai, brīvai, cēlai, mākslinieciskai un uzticīgai savai būtībai. Šie pilsētvides priekšlikumi patiesībā attiecas uz pilsoniskā gara atjaunošanu: tikai ar savu iedzīvotāju garīgo darbu pilsēta var kļūt cēlāka. Un tikai spēcīgu pilsētu veidošana var izveidot tikpat spēcīgu valsti. Viņā mājā cerība, ka pilsēta iemācīs tās iedzīvotējam, kādiem tiem jābūt, un tā būs arī iedzīvotāju atspoguļojums. Tādējādi viņš iemūžina ideālu šķietamā laika pārklājumā: pilsēta tāda, kāda tā ir, kāda tā varētu būt un kāda tā būs.

Noslēgumā var secināt, ka Ganiveta un pilsētas attiecības vienmēr būs jāpārraksta no citāda skatpunkta: tie ir centieni atrast pilsētas garu, „mūsu dvēseļu centru, kurā atrodas mūsu laicīgās dzīves ass un mūsu vēstures noslēpums”.